

ANNA
KORTELAINEN

JOHNNY
Kniga

Stadin väkeä

ANNA
KORTELAINEN

Stadin väkeä

JOHNNY KNIGA • HELSINKI

Ensimmäinen painos
© Anna Kortelainen ja Johnny Kniga 2025

Johnny Kniga
An imprint of Werner Söderström Ltd
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN: 978-951-0-48587-3
Painettu EU:ssa.

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@kniga.fi

Tyra Strömberg	9
Selim Rödlin	71
Greta Klärich	109
William Nieminen	139
Hilma Jalkanen	179
Huberin duunari	225
Lapsenlikka Skattalla	265
Edvin Forsbäck	299
Sofia Sjöstedt	337
Räshid Nasretdin	379
Lähteet	437

» Vaadi
oikeuksia
puolellesi!»

*

Tyra Strömberg

TRUE CRIME MIELISAIRAALASSA

*Helsingiläisen ylihoitajattaren elämä oli kokonaisen
vuoden ajan otsikoissa ympäri maata.*

Mistä oli kyse neiti Strömbergin menetetyssä maineessa?

Syyskuussa 1909 lehdistö heräsi ja lukijat kohahtivat. Syyskuun 23. päivänä Helsingin raastuvanoikeudessa alettiin käsitellä ennennäkemätöntä juttua: Kammion sairaalan ylihoitajatar, 42-vuotias Tyra Strömberg oli haastanut oikeuteen neljä tunnettua lääkäriä ja syytti myös Helsingin poliisimestaria. Syytteessä olivat Kammion sairaalan omistaja ja johtaja, 41-vuotias tohtori Osvald Sivén, 36-vuotias tohtori Elis Lövegren, Lapinlahden keskuslaitoksen alilääkäri, 40-vuotias tohtori Ernst Therman, Lapinlahden keskuslaitoksen ylilääkäri, 40-vuotias professori Christian Sibelius sekä poliisimestari, 40-vuotias eversti K. E. Berg. Tyra Strömberg vaati heitä edesvastuuseen siitä, että he olivat kukin osaltaan olleet toimittamassa häntä määrittelemättömäksi ajaksi Lapinlahden mielisairaalaan – syyttä.

Oikeudenkäynnin asiakirjat ovat visusti Kansallisarkistossa tallessa ja sidottuina suuriin tuomiokirjoihin. Istuntojen pöytä-

**Kammion sairaala sijaitsi Töölössä, lähellä nykyistä
Kansallisoopperaa ja Töölön kisahallia.**

Helsingin kaupunginmuseo.

kirjojen väliin on talletettu asianajajien valtakirjoja, oikeaksi todistettuja, käsin kirjoitettuja kopioita lausunnoista, käännöksiä, erittäin henkilökohtaisia kirjeitä sekä keskeisiä asiakirjoja, kuten kantajan haastekirje ja professori Sibeliuksen 25.7.1908 päiväämä, Helsingin poliisimestarille osoitettu raportti potilas Strömbergin terveydentilasta ja voinnista Lapinlahden sairaalassa.

Naisten Ääni -lehti julkaisi Tyra Strömbergin kasvokuvan 1.11.1909.

Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

Haastehakemuksessa Tyra Strömberg kertoo, mistä draama sai alkunsa. Hän oli aloittanut Kammion yksityisessä hermo- ja mielisairaalassa miesten osaston sairaanhoitajattarena vuonna 1900. Hänet palkkasi sairaalan omistaja, tohtori Edvard Wilhelm Lybeck, joka oli perinyt sairaalan johdon äidiltään vuonna 1896. Tohtori Lybeck halusi vaihtaa ammatillista suuntautumista, joten hän myi sairaalan vuonna 1904 ja perusti Vilppulaan Elämänmäen hermotauti- ja luonnonparantolan.

Kammio oli aikansa tärkeimpiä psykiatrisia sairaaloita Suomessa. Sen perusti kättilö Sophia Lovisa Lybeck (omaa sukua Järnefelt) ja se oli maan ensimmäinen yksityinen hermo- ja mielitautien parantola. Kammion suuri puuhuvila Taka-Töölössä, nykyiseltä katuosoitteeltaan Ruusulankatu 6–8, valmistui vuonna 1891. Pian parantola laajensi toimitilojaan Tallbackan puistoalueen puolelle. Vuonna 1902 potilaspaikkoja oli yhteensä kuutisenkymmentä. Kammion hoidossa korostuivat liikunta, ulkoilu ja kasvisruokavalio sekä erilaiset kylvyt ja suihku- ja hierontahoidot.

Toisissa oloissa Tyra olisi tehnyt pitkän työuran Kammiossa eikä hän koskaan olisi päätenyt julkisuuteen. Kuka oli ylihoitajatar Strömberg? Hän oli syntynyt Oulussa marraskuun ensimmäisenä.

mäisenä vuonna 1867. Hänen isänsä B. K. Strömberg oli toiminut Hankoniemi–Hyvinkää-radan linjakasöörinä. Kadettikoulun käynyt kapteeni Strömberg oli ennen rautatieuraa palvellut upseerina, ensin Venäjän armeijassa ja sitten Hämeenlinnan ja Oulun ruotuväkipataljoonissa. Sittemmin hän oli toiminut myös Vaasan ja Oulun viinapolttimoiden ylitarkastajana. Ennen kuolemaansa vuonna 1890 kapteeni Strömberg toimi Tammisaaren kaupunginvaltuuston puheenjohtajana.

Tyra-tytär suoritti Tammisaaren opettajaseminaarin, muutti Helsinkiin syksyllä 1894 ja opiskeli kaksi vuotta ruotsinkielisessä jatko-opistossa. Hän saavutti sairaanhoitajattaren pätevyyden Kirurgisessa sairaalassa ja toimi ammatissa vuodesta 1896 lähtien. Vuosisadan lopussa hän työskenteli Kaivopuistossa Bertha Hidénin yksityisen sairaskodin medisiinisen ja kirurgisen osaston ylihoitajattarena.

Kammioon vuonna 1900 siirryttyään Tyra ylennettiin jo seuraavana vuonna ylihoitajattareksi. Toukokuussa 1903 ilmestyivät keuhkotaudin oireet veriysköksiä myöten, mutta vasta kun Tyra sai järjestettyä itselleen sijaisen, hän pääsi kesäkuun puolivälissä sairaslomalle ja vuodelepoon. Kun hän seuraavan vuoden alussa palasi työhönsä, sairaala oli siirtynyt uusille omistajille, tohtori Knut Stjernvallille ja tohtori Osvald Sirénille.

Tapahtumien vyöry

Helmikuussa 1904 Tyra Strömberg erosi toimestaan. Saman vuoden syksyllä tohtori Stjernvall pyysi häntä ottamaan yhden Kammion potilaista yksityishoidokikseen. Tyra otti tarjouksen vastaan, ja hänelle vakuutettiin, että työtä olisi vastakin tarjolla. Kesällä 1905 Tyra saikin sairaanhoitajattaren sijaisuuden Kammion miesten osastolta. Kun hän sijaisuuden pääätteeksi kyseli seuraavaa työtilaisuutta, Stjernvallin vastaus oli kovin kiertelevä, vaikka Tyra

oli saanut vain hyvää palautetta työstään. Tyra kääntyi tohtori Sivénin puoleen, jolloin tämä alkoi tentata häntä nöyryyttävän yksityiskohtaisesti hänen ihmissuhteistaan. Myöhemmin Sivén palasi asiaan ja ilmoitti jääkylmästi, että Tyrän oli aivan turha enää koskaan hakea työtä Kammiosta, koska oli syylistynyt »valheeseen ja kiristysriitykseen». Tyrän mukaan Sivén ja Stjernvall eivät suostuneet perustelemaan syytöksiä millään tavalla. Tahraavan leiman takia hänen oli mahdotonta saada enää alan töitä.

Tyra Strömberg oli järkytyksen takia kuukauden verran fyysisesti sairas, ja syksyllä 1906 hän lähti Sveitsiin toipumaan. Siellä hän sai kuulla, että Sivén oli alkanut levittää huhua, jonka mukaan neiti Strömberg on mielisairas. Lisäksi Sivén väitti, että Kammiassa työskennellessään Tyra oli esittänyt Stjernvallista »huonoon valoon asettavia lausuntoja».

Palattuaan Suomeen Tyra yritti päästä keskustelemaan Kamion johtajien kanssa ja puhdistamaan maineensa, turhaan. Hän pyysi muilta psykiatreilta audienssia, jotta he voisivat tutkia hänen mielentilansa ja Sivénin syytös tulisi kumottua. Sivénin kollegat kieltäytyivät tutkimasta häntä. Tällöin Tyra *Eteenpäin*-lehden kuvauksen mukaan joutui

»epätoivoon eikä nähnyt mitään muuta keinoa kuin pakoittaa häikäilemättömyydellä kuulemaan itseään. Tässä tarkoituksessa lähetti hän tri Stjernvallin äidille vapaaherratar Stjernvallille kaksi avonaista kirjekorttia, joissa hän peittelemättä lausui ajatuksensa siitä menettelystä, jonka alaiseksi hän oli joutunut. Tohtori Stjernvallille lähetti hän kirjeen jossa hän kirjotti että koska häneltä kiellettiin hyvitystä, hän aikoi ampua tri Sivénin 'kuin koiran', ettei hän tekisi muita yhtä onnettomaksi kuin hän oli tehnyt hänet.»

Tyra tiesi, että uhkauksesta saattoi joutua oikeuteen, ja sitä hän oman kertomansa mukaan tavoittelikin. Hän halusi, että oikeuslaitos tutkisi tapauksen ja hänen mielentilansa, hänen maineensa puhdistettaisiin ja hän voisi palata työelämään.

Uhkaus ei saanut Sivéniä tekemään rikosilmoitusta tai nostamaan kannetta. Sen sijaan Siven ilmoitti Tyran sisarille, että hän aikoi lähettää poliisit hakemaan Tyran »kaupungin houruinhoitolaitokseen».

Tammikuussa 1908 Tyran kotiin tunkeutui kaksi siviilipukuista poliisia ja vei hänet väkisin Lapinlahden mielisairaalaan.

Tyran sisarille Lapinlahden virkaatekävä ylilääkäri, professori Christian Sibelius, ilmoitti Tyran sairastavan paranoiaa eli vaino-
harhaisuutta ja olevan samalla tavalla sairas kuin maisteri Walde-
mar Churberg. Tämä oli elämänsä kriisitilanteessa vuonna 1889
ampunut tuttavaansa, rikosoikeuden professori Jaakko Forsma-
nia, jota piti syyllisenä vaikeuksiinsa. Churberg oli ilmoittautu-
nut poliisille, Forsman oli selvinnyt vammoistaan. Churberg oli
joutunut ensin Lapinlahden sairaalaan ja sitten vuosikausiksi
Käkisalmen parantumattomiksi katsottujen rikollisten vanki-
mielisairaalaan, kunnes hänet lopulta oli karkotettu maasta.

Christian Sibelius, kansallissäveltäjän nuorempi veli, tunnettiin uudistusmielisenä psykiatrina. Hänen omaa lapsuudenperhettään varjostivat Linda-sisaren krooniset mielenterveysongelmat, joiden takia tämä passitettiin mielisairaalaan loppuiäkseen. Ylilääkäri Sibelius sovelsi Lapinlahdessa uusia, humaaneja periaatteita: pakkopaidoista luovuttiin, puolet selleistä purettiin ja tilalle järjesteltiin valvonta-, kylpy- ja makuuosastoja. Vuoteen 1908 mennessä potilasosastoja oli ajanmukaistettu, ikkunaukkoja suurennettu, sähkövalot asennettu sekä ilmanvaihtoa, äänieristystä ja saniteettioloja parannettu. Meren puolelle oli rajattu korkean aidan eristämiä nurmikkoalueita potilaiden virkistyspaikoiksi. Keskuslaitokseen oli palkattu puutarhuri, joka

huolehti puolentoista hehtaarin puutarhasta sekä yllilääkärin omasta yksityispuutarhasta.

Sibelius otti Lapinlahdessa valokuvia. Niitä on säilynyt viitisen-toista, ja ne ovat Tiedemuseo Liekin kokoelmissa, vanhassa albumissa, jonka kanteen on stanssattu kultakirjaimet C.S. Albumissa on ulko- ja sisäkuvia rakennuksista, kuvia miesten ja naisten potilashuoneista potilaineen, kuva eristyshuoneesta, keittiö- ja silitystiloista sekä naisten kylvetystiloista.

Eteenpäin-lehden mukaan toukokuussa 1908 Sibelius ilmoitti, että neiti Strömbergin tapauksessa

»tarkastusaika oli nyt päättynyt ja että hänen tehtävänään oli nyt ainoastaan antaa lausuntonsa. Tällöin sattui neiti S. lausumaan, että hän aikoi nostaa oikeusjutun siitä, että hänet oli laittomasti sulettu laitokseen. Tämän jälkeen huomasi neiti S. kauhukseen, että häntä edelleenkin ajottiin pitää laitoksessa.»

Tämän jälkeen Tyralle tehtiin lisätutkimuksia sekä hänen mielentilaansa että »muuhunkin nähden», mikä tarkoitti kesäkuun lopussa suoritettua fyysisesti kajoavaa lääkärintarkastusta. Heinäkuun 14. päivänä Tyra kirjoitti rauhantarjouksen, sovintoehdotuksen, jonka mukaisesti hän saisi kunniallisen työtodistuksen ja voisi siten jatkaa ammatissaan jossain muualla. Tämä torjuttiin.

Heinäkuun 24. päivänä Sibelius ilmoitti potilaalleen, että tutkimus oli valmistunut ja sen tuloksena todettu, että tämä oli mielisairas. Sibelius lähti huoneesta ja lukitsi oven. *Suomalainen Kansa* kertoo, että tällöin neiti Strömberg menetti täysin malttinsa:

Professori Sibeliuksen ottamassa valokuvassa nähdään naisten suljetun osaston kylpyhoito-osasto Lapinlahden sairaalassa.

Christian Sibelius / Tiedemuseo Liekki / Lääketieteen historia museo.

»Suljettuna huoneeseensa ja voimatta kenellekään ilmaista suuttumustaan, otti hän tuolin ja löi sen palasiksi lattialle ja irtautuneella tuolinjalalla kolkutti hän huoneensa ovea, kunnes eräs sairaanhoitajatar saapui paikalle. Tyynnyttyään pyysi hän tätä kysymään professori Sibeliukselta, pitikö tämä ehkä häntä nyt viisaana, koska professori Sibelius silloin, kun S. oli käyttäytynyt viisaan tavoin, oli pitänyt häntä hulluna.»

Seuraavana päivänä professori Sibelius matkusti ulkomaille jättäen neiti Strömbergin täydellisen epätietoisuuden valtaan. *Suomalainen Kansa* kertoo, mitä sitten tapahtui:

»Elokuun 3. päivänä saapui tri Therman, viisi sairaanhoitajataarta ja kaksi siviilipukuista mieshenkilöä nti S:n huoneeseen hänen maatessaan ainoastaan puoleksi pukeutuneena sängyssään ja käskivät hänen nousta ylös. Kun hän kieltäytyi tottelemasta käskyä, uhkasi tri Therman, että väkivaltaa käytettäisiin, jos hän ei nouse ylös ja pukeudu. Hän kieltäytyi edelleen, mutta uhkaus pantiin täytäntöön siten, että tri Therman ja pari hoitajataarta tarttuivat häneen. Huomaten että väkivaltaa käytettäisiin, alistui S. asemaansa, nousi ylös ja pukeutui kaikkien läsnäollessa. Tämän jälkeen ottivat mainitut siviilipukuiset henkilöt, jotka hän sitten huomasi poliisikonstaapeleiksi, S:n huostaansa ja sanoen menevän tutkintovankilaan, veivät hänet Helsingin kunnalliselle köyhäintalolle, jonne hänet suljettiin houruinhoito-osastolle, ja palveluskunta kohteli häntä kuten hullua.»

Tämä oli eräänlainen kuritushuone- ellei suorastaan kuolemantuomio, sillä Helsingin kaupungin köyhäintalon riittämättömiin ja rähjäisiin tiloihin oli ahdettu eri tavoin psyykkisesti oireilevia, omaisten hylkäämiä vanhuksia, orpolapsia, asunnottomia ja irtolaisia, narkomaaneja, alkoholisteja, vammaisia ja fyysisesti sai-

raita, esimerkiksi syfiliksen loppuvaiheissa kituvia ihmisiä. Mieli-sairauksi luokiteltuja potilaita oli 400, mikä edusti 40 prosenttia kaikista hoidokeista. Kun mielisairaiden sellit olivat täyttyneet, psyykkisesti sairaat työnnettiin muiden joukkoon.

Tyra tiesi, mihin oli joutumassa, ja sinne hänet toimitettiin vastustelusta huolimatta. *Suomalainen Kansa* kertoo ihmepelastumisesta:

»Vasta seuraavana päivänä, elok. 4 p:nä, kävi prof. Ernst Ehrnrooth hänen luonaan antautuen hänen kanssaan seikkaperäiseen keskusteluun, ja jo seuraavana päivänä päästettiin hänet muitta mutkitta vankeudestaan, jota oli kestänyt yli kuusi kuukautta.»

Tyran vapautti Kivelän sairaalan ylilääkäri, professori Ernst Ehrnrooth. Ehrnrooth oli edistysellinen psykiatri, joka halusi parantaa aikakauden Suomen paarioiden – mielenterveysongelmista kärsivien ja epilepsiaa sairastavien mutta myös alkoholis-tien ja rikollisten – elämää. Hän torjui alatyylisen hullu-sanan käytön ja korosti, että kyse on henkisestä sairastamisesta.

Ehrnroothilla oli ajalle poikkeuksellista ymmärrystä psyykkisesti oirehtivia kohtaan, sillä hänen melankoliaan eli depressioon sairastunut isoveljensä Carl Robert oli surmannut itsensä. Myös hänen Magnus-setänsä oli depressiivinen. Aikakaudelle oli tyy-pillistä uskoa suoraviivaiseen perinnöllisyyteen, joten ehkä Ernst perehtyi koko sydämellään ongelmiin, joiden pelkäsi periytyvän perheessään.

Kivelästä vapautumisen jälkeen viranomaisista ei kuulunut enää mitään.

Oikeussalidraama alkaa

Syksyllä 1909 raastuvanoikeus oli koolla puheenjohtajanaan oikeusneuvosmies Gustaf Björkman. Raastuvanoikeus kokoon-tui raatihuoneella, Bockin talossa Senaatintorin laidalla. Viides osasto toimi kolmannessa kerroksessa.

Neiti Strömberg vaati vastaajille rangaistusta sekä maksamaan korvauksia hänen menetetyistä ansioistaan lokakuusta 1905 läh-tien eli ylihoitajan palkkaa 150 markkaa kuussa sekä hyvitystä »kestämistään kärsimyksistä ja voimiensa murtumisesta, yhteensä 15.000 mk ynnä kohtuullista oikeudenkäyntikulujen korvaa-mista.» Puheenvuorossaan neiti Strömberg viittasi tohtori von Willebrandtin loppuunmyytyyn lentolehtiseen »Om internering å sinnesjukhus och å sinnesjukhus intagna personers rättsliga ställ-ning» (»Mielenvikaissairaaloihin sulkemisesta ja mielenvikais-sairaaloihin otettujen henkilöiden oikeudellisesta asemasta»).

Tapauksesta raportoivat sanomalehdet huomauttivat, että raastuvassa neiti Strömberg oli henkilökohtaisesti paikalla eikä hänellä ollut asianajajaa, kun taas vastaajia edustivat asianajajat, lakitieteen kandidaatit: Sibeliusta ja Lövegreniä Arvid Sourander, Sivéniä Axel Wasastjerna, Thermania Heikki Ritavuori. Lövegren oli ainoana vastaajana paikalla.

Miksi Kammion toista omistajaa, tohtori Knut Stjernvallia ei ollut haastettu? Hän oli kuollut sydänhalvaukseen 42-vuotiaana lokakuussa 1908, naimattomana. Muistokirjoituksissa korostettiin häntä omantunnontarkkana, vaiteliaana, uhrautuvana, myötä-tuntoisena ja lempeän rakastavana lääkärinä, joka oli *Eteen-päin*-lehden mukaan potilailleen kuin ystävä – *Helsingin Sano-mien* sanoin »harvinaisen hyvä ihminen». *Nya Pressenin* mukaan tohtori Sivén lausui Stjernvallin kukitetulla haudalla, että tämän »luonne oli puhdas kuin nämä valkeat kielot eikä elämän lieju pystynyt tarttumaan hänen sieluunsa».

Tohtori Stjernvallia ei voitu kuulla, mutta raastuvassa luettiin ääneen Stjernvallin huhtikuussa 1906 neiti Strömbergille kirjoittama työtodistus:

»Neiti Strömberg on hoitanut vaativaa tointaan uhrautuvalla, erityisen tunnollisella ja kiitettävällä tavalla, joka täten on minulle ilo todistaa.»

Palataan siis oikeudenistuntoon. Toinen kaupunginlääkäri, lastenlääkäriksi tähtäävä Elis Lövegren lausui vastineessaan, että oli saanut poliisilaitokselta pyynnön tutkia tohtori Stjernvallille ja tämän äidille tulleet kirjeet. Ne luettuaan hän oli tullut johtopäätökseen, että neiti Strömbergissä oli »psykyllistä vajavaisuutta». Lövegren ei siis tavannut neiti Strömbergiä ollenkaan. *Eteenpäin*-lehden mukaan Lövegrenin mielestä neiti S. »todennäköisesti sairastaa mielenvikaisuutta, ja on hänet yhteiskunnalle vaarallisenä henkilönä viipymättä asetettava tarkastuksen alaiseksi mielisairashoitolassa.» Lövegren katsoi neiti Strömbergin haastekirjeen olevan tärkeä todiste mielenvikaisuudesta ja vaati, että neitiä ei saisi pitää osapuolena oikeudenkäynnissä, vaan hänet oli julistettava holhouksenalaiseksi.

Professori Sibelius puolestaan lausui, että Lapinlahdessa neiti Strömberg oli mielisairas eikä ole »täydellisesti tervejärkinen» edelleenkään, joten kanne pitäisi jättää kokonaan käsittelemättä. Lisäksi Sibelius luovutti oikeudelle lausunnon, jonka oli kirjoittanut neiti Strömbergistä heinäkuun 27. päivänä 1908. Siinä professori Sibelius luonnehtii *Nya Pressenin* mukaan neiti Strömbergin arvostelukykä terveeksi, mutta väittää, että neiti oli »nähtävästi kehittänyt lämpimiä tunteita tohtori Stjernvallia kohtaan». Kun Stjernvall oli neidin käsityksen mukaan alkanut »käyttäytyä kummallisesti» ja riitaisasti, neidistäkin oli tullut »kummallinen ja hän itki usein». Sibliuksen mukaan neidille kehittyi voimakas

katkeruus ja epäluulo sekä Stjernvallia että Sivéniä kohtaan.

Neiti Strömberg oli sairaalassa myöntänyt Sibeliukselle *Suomalainen Kansa* -lehden mukaan: »Olen täysissä järjissäni ja selvällä edesvastuuntunteella hätäpuolustukseksi uhannut tri Sivénin henkeä.» Sibeliuksen mukaan hänen potilaallaan oli ollut tästä jo suunnitelmatkin. Sibelius piti Strömbergiä syyntakeetomana, vaarallisena ja pakkohoitoa tarvitsevana, ja haaste viimeistään todistaa sen. Neidin ei siis pitäisi päästä oikeudessa ääneen ollenkaan.

Myös Sivénin ja Thermanin asianajajat vaativat kanteen välitöntä hylkäämistä, koska neiti Strömberg ei »ole vielä täysin toipunut mielisairaudestaan».

Neiti Strömberg totesi *Eteenpäin*-lehden mukaan istunnon loppulausunnossaan, että Sibeliuksen lausunto oli tehty hänen »satunnaisen mielenkuuhunsa» perusteella. Kollegat ja ystävykset Sivén ja Sibelius olivat passittaneet hänet pakkohoitoon »ilman lääkärin tutkimusta tai kuulustelua» ja alistaneet hänet tutkimuksille, joiden tuloksena puolen vuoden päästä »hulluus ilmenee siinä, että etsii oikeutta». Myös *Suomalainen Kansa* -lehti siteeraa neidin loppulausuntoa, jonka mukaan Lapinlahdessa oli pyrkimykseenä »ensi hetkestä aina viimeiseen saakka puolen vuoden aikana koettaa saattaa [hänet] hämmennyksiin». Kyseessä oli kosto ja lääkärien hyvä veli -verkosto:

»Tri Sibeliuksen lausunto on moraalinen murhatyö minua kohtaan tri Sivénin ja hänen avustajiensa pelastamiseksi, kun ei ole voitu saattaa minua katumaan uhkauskirjettäni.»

Neiti Strömbergin mukaan lääkärit olivat korottaneet itsensä lain yläpuolelle ja pakottaneet hänet mielivaltansa alle. On yhteis-

kunnalle vaarallista, jos mielisairaalasta tehdään rikospaikka lain ja kansalaisoikeuksien ulkopuolella.

Raastuvanoikeus ei hylännyt juttua, vaan se jatkui lokakuun 28. päivänä. Silloin oli määrä kuulla myös poliisimestari Bergiä.

Seuraava oikeudenistunto

»Nainen asianajajana», otsikoi *Uusi Suometar* 29. päivänä lokakuuta. Toisessa istunnossa neiti Strömbergillä oli mukanaan avustaja: Suomen ensimmäinen naisjuristi, hovioikeuden auskultantti, 31-vuotias Agnes Lundell. Yleisössä oli seitsemisenkymmentä henkilöä, suurin osa naisia, *Uuden Suomettaren* mukaan »säätyläisnaisia». Istunto kesti iltapäiväyhdestä kello puoli kahdeksaan asti illalla.

Agnes Lundell oli vuonna 1899 suorittanut ylioppilastutkinnon ja vuonna 1906 sekä oikeustutkinnon että ylemmän hallintotutkinnon. Heti valmistuttuaan hän aloitti senaatin talousosastolla ylimääräisenä kopistina. Tammikuussa 1909 hän sai erivapauden pitää pöytäkirjaa senaatin talousosaston kokouksissa. Seuraavaksi Agnes Lundell haki auskultantiksi Turun hovioikeuteen, jolloin tuomioistuin joutui pohtimaan, tarkoittiko lakipykälän käsite *mies* tarvittaessa *henkilöä*. Tulkinta oli suotuisa, mutta tuomarinvalaa Lundell ei saanut vanhoa, ainoastaan virkamiesvalan. Vuoden 1909 maaliskuussa hän sai paikan Turun hovioikeuden auskultanttina – ensimmäisenä naisena Suomessa. Lokakuussa 1909 hän suoritti niin sanotun juridikofilin eli juri-dis-filosofisen tutkinnon.

Strömbergin jutun toisessa istunnossa Agnes Lundell esitti oikeudelle kirjelmän, jossa hän syytti Lövegreniä päämiehensä diagnosoinnista mielisairaaksi pelkkien kirjeiden perusteella, tapaamatta tai tutkimatta tätä, siis vastoin Suomen lakia. Lövegren oli syyllinen neiti Strömbergin oikeudettomaan pakko-

hoitoon ja Sibelius osallinen rikokseen. Lundell kyseenalaisti Lövegrenin arvion, että neiti Strömberg todennäköisesti toteuttaisi uhkauksensa, sillä tämä ei omistanut asetta eikä osannut sellaista käsitellä. *Uusi Suometar* kertoo »voimakkaalla äänellä» puhuneen »asianajajattaren» muistuttaneen, miten Sibelius edellisessä istunnossa luonnehti haastekirjeen sanamuotojen todistavan kantajan mielenvikaisuutta, ja napauttaneen, että haaste oli varatuomari Grenmanin tekstiä!

Sivén puolestaan ilmoitti, että neiti Strömberg oli kirjeessä uhkaillut tohtori Stjernvallia, että jos hän ei saisi työtä Kammi-ossa, hän tekisi itsemurhan Stjernvallin portailla ja mies joutuisi loikkaamaan hänen ruumiinsa yli. Tällöin Sivén oli puhuttanut Strömbergiä, joka hänen mukaansa oli kertonut Stjernvallin kosineen häntä ja jopa suudelleen häntä. Tämän neiti Strömberg oli kertonut myös Stjernvallin äidille. Näistä seikoista Sivén oli päättellyt, että neiti oli mielisairas.

Tässä kohden Sibelius kertoi, että hänellä oli hallussaan tohtori Stjernvallilta saamiaan, kantajan kirjoittamia kirjeitä ja oli valmis käyttämään niitä todisteena tätä vastaan. Yhdessä kirjeessä neiti Strömberg uhkaili haastavansa Sivénin oikeuteen ja lisäksi ampuvansa hänet. Neiti nimitteli Sivéniä »kvasipsykiatriksi, leipälääkäriksi ja Kammion bobrikoffiksi». Sibliuksen mukaan kirjeessä neiti Strömberg väittää hänen ja Stjernvallin välien rikkoutuneen, koska Stjernvall oli luullut *tohtori Lybeckin* kosineen neitiä: »En ole ensimmäinen nainen, joka sortuu miehen sanansa pettämisen takia», *Uusi Suometar* siteeraa oikeussalissa luettua. Tästä *Tuulispää*-pilalehti sai aiheen sutkaista, että oikeussalissa oli vallinnut miltei yhteisymmärrys siitä, että kihlautuminen yli päätään on todiste mielenvikaisuudesta...

Neiti Strömberg tunnusti istunnossa epäröimättä kirjoitta-neensa kirjeet, mutta sanoi, että ne olivat vastauskirjeitä jotka oli irrotettu kirjeenvaihdon yhteydestään. Hän kävi huolella läpi

jokaisen kirjeessä olevan ilmauksen solvauksia myöten ja perusteli ne: kvasipsykiatrilla hän oli tarkoittanut, paitsi Sivénin epäeettisiä toimintatapoja, myös sitä, ettei tämä ollut koulutukseltaan psykiatri vaan fysiologi. Lisäksi hän siteerasi Sibeliuksen kanssa käymäänsä keskustelua Lapinlahdessa helmikuussa 1908:

»Odottakaapa, ehkä kaikki vielä järjestyy», sanoi tohtori Sibelius.

Seuraavana päivänä hän tuli takaisin ja sanoi: 'Ei, ei onnistu, tohtori Sivén on niin katkera teille'.

'Onko tohtori Sivén kertonut poliisille, mitä hän itse on tehnyt minulle', minä kysyin.

'Ei', vastasi tohtori Sibelius.»

Kirjeet luovutettiin tuomarille. *Naisten Ääni* totesi, että ne oli kirjoitettu kiihtyneessä mielentilassa, ja jos kaikki suutuspäissä kirjoitetut kirjeet tai yleisönosastokirjoitukset johtaisivat mielisairaalapassitukseen, alan laitokset maassamme eivät riittäisi alkuunkaan.

Aamulehti toteaa, että täten istunnossa selvisi syy, miksi neiti Strömberg vihasi tohtori Sivéniä. Sivén oli kertonut Stjernvallille, että neiti oli väittänyt Stjernvallin kosineen häntä. Valheellisen juorun kuultuaan neiti oli käsittänyt, miksi Stjernvall oli muuttanut kylmäksi ja vältteleväksi.

Sivén oli ottanut yhteyttä neidin sisariin ja kertonut passitavansa tämän mielisairaalaan. Sivénin mukaan sisarilla ei ollut mitään tätä vastaan. Tämän Lundell kiisti ja luovutti oikeudelle Elin ja Ingrid Strömbergin kirjalliset vastalauseet. Niissä sisaret kirjoittivat, etteivät ole koskaan pitäneet sisartaan mielisairaana, mutta kylläkin »ruumiillisesti heikkona ja luonteeltaan kiivaana».

Vastineiden mukaan Ingrid, tullihallituksen virkailija, oli käynyt puhumassa sisarensa työpaikan puolesta Kammiossa. Ingrid

oli huolissaan, sillä Tyra-sisar oli hänelle Sveitsistä lähettämässään kirjeessä kertonut aikovansa surmata itsensä, jos ei enää saisi työtä Kammiosta. Stjernvall oli suhtautunut Ingridin asiaan myönteisesti mutta huomauttanut, että päätös oli Sivénin. Ingrid oli hakeutunut ystävättärensä, neiti Adèle Hallblomin (sittemmin rouva Blockin) kanssa Sivénin puheille, ja tämä oli huutanut: »Ei millään ehdoilla! Olen luvannut itselleni, ettei hän koskaan palaa tänne», mitä hän toisteli useaan kertaan. Naiset olivat vedonneet häneen sanomalla, että Tyra voisi tehdä viikon työrupeaman ja saada kunniallisen työtodistuksen, jolla voisi hakea työtä muualta. Sivén oli vastannut, että ei päästäisi Tyraa enää koskaan työhön Kammioon, koska tämä havitteli pääsyä Kammioon »avioitumistarkoituksessa».

Myöhemmin kesällä Elin-sisar kävi Sveitsissä tervehtimässä Tyraa ja uskaltautui sen jälkeen hankin Adèle Hallblomin kanssa Sivénin puheille. Tämä oli »karjunut kuin leijona», että »neiti Tyra Strömbergillä on sama päähänpinttymä kuin eräällä hänen sukulaisnaisellaan, joka ompeli itselleen morsiuspukua uskoen olevansa morsio». Sivén heitti naiset ulos huoneestaan.

Tammikuussa 1908 Sivén oli käsenyt sisaret takaisin Kammi-oon. *Hufvudstadsbladet* siteeraa vastalausekirjelmää:

»Tri Sivén otti meidät vastaan raivoissaan ja brutaalilla tavalla sinkosi meille vasten kasvoja, että sisaremmi Thyra on mielenvikainen ja syytti meitä siitä, ettemme olleet tehneet mitään hänen vangitsemisekseen. Me vastasimme hänelle, että 'me pidämme häntä täysin normaalina eikä meillä ole aikomustakaan riistää häneltä hänen vapauttansa'. Kun tri Sivén otti esille uhkauskirjeen ja huusi: haluatteko nähdä, mitä hän aikoo? me vastasimme: 'jos tohtori pitää häntä hulluna, miten tohtori voi olla niin raivostunut hänen sanoistaan?' Sitten me emme enää saaneet tilaisuutta sanoa mitään, sillä tri Sivén puhui koko ajan

ja sanoi mm. 'Huomenna minä käsen poliisin viedä hänet vai-
vaistalon houruinhuoneelle ja tästä illasta lähtien panen etsivät
teidän kotinne ulkopuolelle: heti kun lähtee kotoa, hänet ote-
taan kiinni!»

Sisaret kirjoittavat, etteivät he enää uskaltaneet sanoa mitään
Sivénille, joka käyttäytyi niin uhkaavasti, että he pelkäsivät tämän
käyvän »kouriintuntuvaksi». Järkyttyneinä ja peloissaan sisaret
olivat menneet Lapinlahteen vetoamaan vielä Sibeliuskeinoon, sillä
he eivät tohtineet kertoa onnetonta uutista vanhalle äidilleen.
Sisaret olivat vedonneet myös lääkintöylihallituksen päätirehtööri
Sieverssiin. Turhaan.

Sivén vastasi istunnossa, että sisarista »ainakin vaaleampi oli
myöntänyt sisarensa olevan mielisairas, mutta oli tummempi heti
pannut vastaan».

Sibelius puolestaan painotti puheenvuorossaan, että vaino-
harhainen potilas saattaa puhua niin uskottavasti ja tyylikkäästi
ettei häntä mielisairaaksi arvaisikaan. Samaten hän väitti, että
passitus mielisairaalaan pelkkien papereiden perusteella on aika
ajoin maan tapa. Hänen mielestään häntä ei pitäisi velvoittaa koh-
taamaan oikeudessa mielisairasta potilasta. Myös Sivénin mie-
lestä oli »vastenmielistä käydä oikeutta sellaisen henkilön kanssa,
jonka ei katso olevan täydessä järjessään», kuten *Suomalainen
Kansa* siteeraa. *Hufvudstadsbladet* kertoo Sivénin huomautta-
neen, että neiti Strömbergin »abnormiteettia» kuvaa hänen vaati-
muksensa saada korvausta menetetyistä ansioista. Myös Lövegren
oli pöyristynyt korvausvaatimuksista, mutta myös neiti Ström-
bergin monisanaisuudesta. Poliisimestari Berg puolestaan lausui
saaneensa sen käsityksen, että neiti Strömberg »ei ollut normaali».
Siksi hän oli komentanut siveyspoliisin hakemaan neidin kotoa.

Ihmeellinen nojatuolimatka eilispäivän eloisaan Helsinkiin

TARINOITA 1900-LUVUN ensipuoliskon Helsingistä, sen tapahtumarikkaista kaupunginosista ja ihmisistä niin katujen aurinkoisilla kuin varjoisillakin puolilla.

Kohtaamme muun muassa ruusuristolaisen osuustoimintamiehen ja kuorolaulajan Sörkan ОТК-linnakkeesta sekä Kammion mielisairaalan ansioituneen hoitajattaren, joka suljettiin kustoksi Lapinlahden sairaalaan. Tapauksesta kehkeytyi yksi suurimmista skandaaleista 1900-luvun alun Stadissa.

Kaikki kymmenen innolla jäljitettyä ja huolella valikoitua stadilaista ovat värikkäitä persoonia, jotka ilmentävät aikaansa mutta saattavat myös rikkoa sen rajoja.

On vahvoja naisia ja intohimoisia miehiä, joista Anna Kortelainen meille verevästi kertoo.

JOHNNY
Kniga

www.johnnykniga.fi

99.2

978-951-0-48587-3